

ARHITECTURA BIBLIOTECILOR PUBLICE: TEORII ȘI REALIZĂRI PRACTICE

*Conf. univ. dr. Natalia GOIAN,
Catedra Biblioteconomie și Asistență Informațională a USM;
Victoria BERNIC,
director al Bibliotecii Publice „D. Cantemir”, Ungheni*

Abstract

The subject of the article The public library's architecture: theory and practices is actual and indispensable to the organization of library spaces as public spaces. The efficiency of library activities can be ensured by structuring the spaces in according with the standards valid for this type of construction.

The authors, dr. Natalia Goian and Victoria Bernic, analyse the library of the point of view of its spaces, underlining the share of the public space and the situation in the public libraries of the country. The article includes also a case study: The efficiency of the use of County Public Library Dimitrie Cantemir from Ungheni, which can be a model of space's evaluation for the public libraries of the Republic of Moldova.

Keywords: *library building, library spaces, architecture, public space, public libraries.*

Biblioteca este un loc, unde se conservă nu doar informația, ci și gândul. Este locul memoriei cugetării anterioare, de la care pornind putem să ne construim propria gândire. Biblioteca este un loc pe care trebuie să-l merităm [2, 16].

Iuri Stolearov notează că, în toată lumea, noțiunea de „bibliotecă” a fost confundată mult timp cu noțiunea de „clădire”. Spre exemplu, în lucrarea lui F.M. Grapalido, intitulată *Părțile clădirii* și apărută la sfârșitul secolului XV, biblioteca este tratată anume în acest fel.

În anul 1876, M. Dewey a colectat fotografii cu edificii în care erau amplasate

biblioteci și, mai apoi, în anul 1887, a introdus un curs pentru a fi studiat în școala pe care a deschis-o, intitulat *Arhitectura bibliotecilor*.

Pe parcursul anilor, probleme ce țin de arhitectura bibliotecilor, construcția de biblioteci au fost abordate de diferiți autori într-un șir de țări. La fel, aceste probleme s-au aflat și în vizorul unor organisme internaționale.

În anul 2007 IFLA a editat lucrarea *IFLA library building guidelines: developments and reflections* și, tot în același an, în luna octombrie, sub egida Secției clădiri și echipamente de bibliotecă, la Biblioteca Națională a Olandei, în orașul Haga, IFLA a ținut Conferința *Building for the Future: National and Academic Libraries from around the Globe*. La manifestare au fost prezentate cele mai reușite clădiri de bibliotecă, date în folosință în ultimii ani. Scopul conferinței a fost să scoată în relief cum sunt proiectate noile edificii de bibliotecă pentru a face față provocărilor Erei Digitale. Așa cum costurile pentru construirea unei biblioteci moderne se numără cu zecile și sutele de milioane de euro, pentru bibliotecarii moldoveni acest subiect nu ține de viitorul imediat. Dar un aspect din dezbaterile pe această temă ar putea să ne intereseze, și anume – renovarea spațiilor existente pentru a face față acelorași provocări.

Acest aspect deosebit de important pentru vitalitatea instituției bibliotecare și larg discutat de profesioniștii în domeniu

la nivel internațional este mai puțin explorat în țara noastră.

„*Arhitectura nu este nici despre hârtie, nici despre forme, este un domeniu al spațiului și al materialului*”, spune Peter Zumthor, care, deși mai puțin cunoscut în domeniu, la 13 aprilie 2009, a primit cea mai importantă distincție în arhitectură, *Pritzker Architecture Prize* (Premiul Pritzker pentru arhitectură), echivalentul Premiului Nobel în domeniul arhitecturii. Arhitectura poate fi percepută ca o artă care completează spațiul, dar care nu are voie să-l modifice. Marele arhitect român George M. Cantacuzino (1899-1960) definea arhitectura ca „armonie simultană”, pentru că exprimă ritm în spațiu. Cu mult mai înainte, arhitectul roman Vitruviu (80/70 î. Hr. – 15 sau 23 d. Hr.) scria despre euritmie cu referire la arhitectură, prin care se înțelegea armonia liniilor, volumelor și proporțiilor.

Formele, volumele și dimensiunile spațiilor de bibliotecă constituie și ele obiectul de studiu al arhitecturii, prin urmare exterioarele clădirilor și interioarele lor sunt elemente de sculptură care zilnic interacționează, iar designul fațadelor clădirilor introduc elementul estetic în percepția zilnică a ambientului nostru.

Astăzi, actualitatea temei abordate, se impune nu numai datorită necesității adoptării aspectelor arhitecturale exterioare și a organizării interioare a spațiului clădirilor bibliotecilor ca spații publice, ci și din nevoia de eficientizare a activităților de bibliotecă, care poate fi asigurată doar de o structurare a noilor spații conform standardelor universal valabile pentru acest tip de construcții.

Marea majoritate a factorilor de decizie au conștientizat faptul că structura optimă și organizarea în relație cu condițiile concrete ale edificiului de bibliotecă, armonizarea cu mediul exterior construit, cu specificul, numărul și necesitățile utilizatorilor reali și potențiali constituie regula

de aur în oferirea serviciilor actuale de bibliotecă. De aceea, fie că este vorba de un spațiu nou construit, fie de modernizarea celui existent, clădirea bibliotecii trebuie proiectată sau modernizată astfel încât să reflecte funcțiile bibliotecii publice, să asigure accesibilitatea tuturor membrilor comunității pe care îi servește.

Prof. univ. dr. Ion Stoica susține că bibliotecile publice sunt instituțiile care nu pot fi înlocuite de alte instituții din societate, de aceea, ele trebuie păstrate și adaptate schimbărilor tehnologice pe care le propune lumea contemporană [13].

Arhitectul principal la inaugurarea bibliotecii publice regionale din Rockville, SUA, în luna noiembrie 2006, a menționat că apariția internetului nu poate fi luată drept un factor de diminuare a rolului bibliotecilor, pentru că, de fapt, internetul a favorizat renașterea bibliotecilor. Proiectanții au vrut să demonstreze că bibliotecile pot concura cu librăriile și calculatoarele personale. Condiția este ca ele să fie ultramoderne și destul de relaxante pentru a atrage oamenii să vină aici, chiar dacă pentru aceasta vor trebui să renunțe la confortul oferit de propria locuință.

Biblioteca publică este un portal local spre cunoaștere și asigură o condiție de bază pentru instruirea continuă, luarea independentă a deciziilor și dezvoltarea personală și culturală a individului și a grupului social din care face parte, de aceea bibliotecile sunt încurajate să asigure acces tuturor utilizatorilor, inclusiv persoanelor cu dizabilități fizice sau senzoriale. Directorul general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, dr. Lidia Kulikovski, spune că accesul într-o bibliotecă cuprinde mai multe probleme decât cele arhitecturale care cer îmbunătățire: politicile, procedurile, practicile, programele de instruire, de informare, de promovare și comunicare. Respectarea normelor fundamentale pentru un mediu social eliberat de orice obstacol este impu-

să statelor de Organizația Internațională de Normalizare (OIN) și de Comitetul European de Normalizare (CEN). Aceste două organizații internaționale cer ca planurile și proiectele de construcție să fie apreciate după nivelul lor de accesibilitate.

Evoluția societății și modernizarea tehnologiilor de informare și comunicare impune arhitecturii de bibliotecă cerințe obligatorii pentru existența unei biblioteci, prin urmare, bibliotecarii trebuie să ceară să se proiecteze elementele care vor influența eficiența instituției. În primul rând, aceasta presupune delimitarea sferelor de autoritate între arhitect și bibliotecar, iar în al doilea rând – stabilirea detaliilor care trebuie lăsate la latitudinea specialiștilor în construcții, cu condiția consultării bibliotecarilor. Dificultățile actuale ale spațiilor de bibliotecă sunt generate de faptul că bibliotecile sunt clădiri proiectate și construite numai de către arhitecți, fără implicarea bibliotecarilor [5, p. 19]. Determinările de ordin material, tehnico-economic și mai ales valoarea de utilizare practică trebuie să facă din obiectul arhitecturii un domeniu interesant și pentru bibliotecari, justificându-se printr-o preocupare strategică și de perspectivă.

Conceptul cărții și arhitecturii au mai multe tangențe în evoluția culturii. Scriitorul rus N.V. Gogol nota că *arhitectura se consideră letopisețul lumii, pentru că ea vorbește atunci când nu se mai aud cântecele și legendele și chiar atunci când nu mai poți spune ceva despre civilizațiile care au pierit. Ea păstrează și transmite trecutul prin pagini de piatră care imprimă istoria civilizației, întocmai ca o carte.*

Acum, când arhitectura bibliotecilor din Republica Moldova se află în situația generată de consecința mediului în care am trăit, a tipului de societate și a valorilor sale sociale, economice, culturale, tehnologice și politice, timp de decenii s-a con-

stituit o puternică barieră în calea progresului.

În 2008, pe paginile revistei *BiblioPolis* a fost publicat articolul *Arhitectura bibliotecii: abordarea problemei*, prin care autoarea lansează ideea privind necesitatea elaborării unui studiu asupra problemei arhitecturii bibliotecilor în Republica Moldova.

Problema arhitecturii de bibliotecă în Republica Moldova nu a constituit până în prezent un obiect de studiu la nivel statal, astfel nici nu s-a putut urma cursul dezvoltării și progresului în acest domeniu. În Republica Moldova, care a fost încadrată în sistemul managerial sovietic pe parcursul a cinci decenii, toate propunerile și legițile privind proiectarea unei biblioteci publice raionale, orășenești sau republicane își aveau originea doar în birourile ideologice centrale. Cu toate acestea, mediul biblioteconomic din aceea perioadă, la capitolul construcțiilor de bibliotecă, deși a realizat conexiunea cu modelele culturii occidentale privind specificul arhitectural al construcțiilor de biblioteci ca locuri de interacțiune umană, nu a putut determina reprezentanții sistemului sovietic să adopte soluțiile standardelor formal acceptate pentru acest tip de construcții, ceea ce a mărit gradul nostru de izolare și rămânere în urmă.

După intimidarea și impunerea proiectelor construcțiilor de bibliotecă de către birourile centrale urmează perioada *perestroikăi* și a *tranziției*, care au atrofiat complet și au ignorat total construcția clădirilor speciale pentru biblioteci publice. Inevitabil, lipsa preocupărilor teoretice, precum și absența practicii în domeniul implementării soluțiilor arhitecturale și constructive pentru vechile generații de biblioteci publice a generat distanțarea mediului biblioteconomic din Moldova de mediul biblioteconomic din statele occidentale.

Incontestabil, conștiința profesională a adevăraților bibliotecari aduce tema arhitecturii de bibliotecă în actualitatea profesională. Începând cu anul 2009, se introduce disciplina „Gestiunea strategică, finanțarea și arhitectura bibliotecii” în programa de masterat profesional la Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării, USM. În 2007, ABRM traduce *Biblioteca publică. Linii directoare IFLA / UNESCO pentru dezvoltare*, publicația conținând principii relevante pentru bibliotecile publice aflate la diferite etape de dezvoltare în primii ani ai secolului XXI și ajută bibliotecarii să facă față provocărilor cu care se confruntă. În anul 2006, Lidia Kulikovski, autoarea manualului *Accesul persoanelor dezavantajate la potențialul bibliotecilor*, ne oferă „o sursă de inspirație pentru îmbunătățirea accesibilității conceptelor de incluziune, diversitate, design universal”.

* * *

Analizând conceptul bibliotecii, din punct de vedere spațial, vom înțelege că, prin scopul ei, arhitectura conduce la două expresii:

1) a existenței umane, în sens generic, care este strâns legată de realitatea concretă a lucrurilor, de condițiile care o structurează (perspectiva fenomenologică, dezvoltarea tehnologiilor informaționale pentru bibliotecii);

2) a societății, a sistemului său de valori și reprezentări (perspectiva istorică, stilul, aspectele arhitecturale).

Expresiile respective sunt destul de generale pentru a relata complexitatea relevanței conceptului de bibliotecă și arhitectură, prin urmare, pentru o mai concretă și mai profundă înțelegere a acesteia, devine utilă trecerea în revistă a diferitor ipostaze în care se manifestă arhitectura [1]:

- artă;
- știință;
- serviciu social;
- meșteșug;

- disciplină intelectuală;
- activitate antropogenetică.

Evoluția conceptului de bibliotecă, din punct de vedere spațial, cu siguranță, poate fi prezentată cel mai bine prin intermediul ipostazelor *serviciu social* și ca *artă* a arhitecturii.

Ipostaza arhitecturii ca *artă* include dimensiunea estetică a conceptului de bibliotecă. Este important pentru o bibliotecă publică să relaționeze cu ipostaza artei arhitecturii. Sediul bibliotecii este un centru cultural pentru o comunitate. Cele mai originale proiecte de construcție pentru bibliotecii sunt adevărate opere de artă.

Prin această fațetă inerentă, în cadrul categoriei mai largi a „construcției”, arhitectura beneficiază de o condiție superioară față de celelalte arte. Hegel considera arhitectura prima artă în ordinea existenței: regina și mama tuturor artelor.

Serviciul social este o altă ipostază a arhitecturii, relevantă conceptului de bibliotecă din punct de vedere spațial care nu poate exista în lipsa unei comenzi, iar arhitectul devine un prestator de servicii calificat, totalitatea cerințelor în materie de spațiu construit formând comanda socială. Arhitectura ca *serviciu social* are aspecte ale comenzii sociale care se caracterizează prin:

1) *practic-material* – concretizat în diferitele tipuri de clădiri, numit și programe de arhitectură care corespunde unei anumite funcții;

2) *ideal-ideologic sau cultural*:

- aspectul ideologic se referă în primul rând la relația arhitecturii cu puterea politică, socială, religioasă, economică;
- aspectul cultural se referă la sistemul de valori ale unui grup uman, la tradiții, mod de viață, gust, identitate, memorie culturală, de care arhitectul trebuie să țină seama, dacă se adresează aceluși grup;

3) *importanța raportului între „supunere” și „impunere”* în relația arhitect-beneficiar, a compromisului care nu face rabat de la principiile profesiei;

4) *creativitatea de tip social* nu trebuie să se exprime pe sine și să interpreteze maniera sa unică, ci trebuie să propună semnificațiile proprii unui loc sau unui grup uman, precum și semnificații cu valoare universală.

Din punct de vedere spațial, conceptul de bibliotecă nu poate fi perceput cu adevărat decât dacă este urmărit într-o perspectivă socio-culturală, ca o componentă inalienabilă a istoriei omenirii însăși, aflată în legătură permanentă cu istoria ideilor din fiecare epocă.

Nu ar avea sens să examinăm evoluția conceptului de bibliotecă din punct de vedere spațial separat de cel al arhitecturii. Principiile lui Vitruviu, mai degrabă caracteristice rezultatului unui proces arhitectural, rămân aceleași până în prezent și sunt bazate pe următoarele concepte și teorii [8]:

1. Un edificiu trebuie să aibă trei calități: durabilitate, utilitate, estetică.

2. *Arhitectura este o imitație a naturii.* Așa cum păsările și albinele își construiesc spațiul pentru locuit, la fel și oamenii trebuie să folosească elemente naturale, iar edificiile arhitectonice să se integreze în peisajul înconjurător, concept de mare actualitate.

3. *Ordinele arhitecturale* inventate de greci: doric, ionic, corintic arată că acestea erau înzestrate cu un puternic simț al proporțiilor.

* * *

Conceptul de bibliotecă a suferit multe modificări substanțiale, iar odată cu afirmarea Societății Cunoașterii, ritmul schimbărilor se accelerează din ce în ce mai mult. Noțiunea de „bibliotecă-spațiu fizic” capătă un nou sens – bibliotecă nu

mai este doar loc pentru resursele info-documentare, ea se impune din ce în ce mai mult și ca spațiu de comunicare, spațiu de socializare, „a treia casă” după casa propriu-zisă și locul de muncă sau studiu, care prevede prezența fizică într-un spațiu concret.

În timp ce în Republica Moldova proiectarea edificiilor socioculturale se dezvoltă foarte lent și tradițional pentru biblioteci sau alte focare culturale se utilizează clădiri obișnuite, reamenajate în aceste scopuri, arhitectura pentru biblioteci din țările occidentale se dezvoltă vertiginos, cu toate că în istoria arhitecturii rar se întâlnesc arhitecți care să aibă un proiect cu denumirea „Biblioteca...”.

În 1961 Biblioteca Națională a Republicii Moldova este transferată într-un edificiu nou. Aceasta a fost prima clădire cu destinație specială. În RM nu au fost elaborate proiecte speciale de construcție pentru bibliotecă, astfel încât BN a fost prima bibliotecă publică amenajată într-o clădire specială.

Bibliotecile publice construite după un proiect-tip (BPR Ungheni, BPR Leova, BPR Dondușeni și BPR Briceni) cunosc din propria experiență efectul negativ al neglijării exigențelor. Niciuna din aceste biblioteci nu dispune de pachetul de acte al proiectului care trebuia să includă tabelele cu normative, standarde și recomandări relevante pentru parametrii selecției și – cel mai important – lipsesc cerințele pentru baza tehnico-materială. Este dificilă administrarea unui astfel de edificiu în lipsa descrierilor condițiilor tehnice pentru executarea unor lucrări de întreținere și reparație.

Pentru raționamentul lor economic A.R. Zimnenko apreciază *proiectele-tip pentru biblioteci*, dar le recomandă spre realizare doar în localitățile care au un specific comun, ținând cont de condițiile climaterice, cultură și nivelul economic.

Multiplicarea unui proiect pe un areal mare nu va corespunde realității, anturajului, condițiilor urbanistice, culturii utilizatorilor. Un alt impediment pentru bibliotecile-tip ar fi lipsa materialelor de construcție prevăzute în locul stabilit pentru realizarea proiectului-tip, și atunci la sigur va fi mai greu de respectat normativele tehnice ale acestui proiect. Construcția clădirilor speciale pentru biblioteci după unul și același proiect, la fel, elaborarea acestor proiecte se efectua în funcție de stocul de carte:

- biblioteci de categoria I – mai mult de 500 mii de exemplare;
- biblioteci de categoria a II-a – de la 200 mii până la 500 mii de exemplare;
- biblioteci de categoria a III-a – de la 100 mii până la 200 mii de exemplare;
- biblioteci de categoria a IV-a – de la 50 mii până la 100 mii de exemplare;
- biblioteci de categoria a V-a – de la 5 mii până la 50 mii de exemplare.

Tipizarea edificiilor bibliotecilor publice s-a extins și pentru tipul de *bibliotecă incluse* în alte edificii: palate și case de cultură. De obicei, în orașe bibliotecile publice cu spațiu inclus se amplasau la parterul caselor de locuit, în localitățile rurale, se încadrau în instituțiile cu menire social-culturală (case de cultură, școli, grădinițe de copii). Asocierea instituțiilor social-culturale sub unul și același acoperiș este caracteristică și țărilor din spațiul ex-socialist: Bulgaria, Polonia, Cehia etc. La finele anilor '70 ai secolului trecut, arhitectul și bibliotecarul ceh D. Havrecky scria că *bibliotecile incluse* se dotează mult mai bine comparativ cu cele din *clădiri proprii* și chiar se poate pronostica dezvoltarea acestei tendințe.

Indiferent de felul bibliotecii – cu edificiu propriu sau inclusă în cadrul unui alt

edificiu, biblioteca trebuie să fie *accesibilă și confortabilă* [9].

Arhitectura este o activitate care se inspiră din cerințele și necesitățile omului. Construcțiile din anumite perioade reflectă tendințele timpului respectiv, bibliotecile construite în a doua jumătate a sec. XX au stil modernist atât în exterior, cât și în interior. Trăsătura caracteristică a acestui stil este funcționalismul. Louis Henri Sullivan, fondatorul Școlii de la Chicago și autorul mottoului funcționalist „form follows function”, emite o idee preluată de la naturalistul Lamarck: funcția creează organul. *Curentul funcționalist* propriu-zis se dezvoltă, mai ales, începând din anii '20, fundamentat de Le Corbusier și de reprezentanții Școlii Bauhaus, care promovează adecvarea formei la funcție, în aspecte simple, geometrice, austere, lipsite de ornament și posibil de realizat cu mijloace industriale.

Arhitectura bibliotecilor are din ce în ce mai multe elemente ale spațiilor de maximă complexitate, determinate și dominate de prezența fizică a utilizatorului, liber să-și caute sursa de informare singur. În locul circularilor pentru public, utilizatorilor moderni li se oferă modulări accesibile, acces orientat, opțiuni stimulativă, disponibilitatea pentru dialog, forme de a trăi și de a folosi conectivitatea într-un mod cât mai apropiat de aspectul natural, dar potențat de forța extraordinară a tehnologiilor.

Integrarea în universul comunicării se transformă și prin intermediul limbajului arhitectural care tinde să-și însușească și să illustreze sensul general al schimbării. Arhitectura de bibliotecă reflectă sensul schimbării nu doar prin ideea de hibridizare, ci mai degrabă prin înțelegerea dinamicii progresului informațional prin introducerea noilor purtători de informație. Astfel apare tendința comprimării spațiului pentru fondul de documente și extinderea

spațiului pentru public: săli pentru studiu în grup, săli pentru studiu individual etc.

Funcțiile și sarcinile unei biblioteci publice nu se pot realiza în mod eficient decât într-un local conceput special sau adaptat. Circuitul documentului indică necesitatea repartizării într-un spațiu real. Ansamblul serviciilor bibliotecii publice cere o dispunere arhitecturală și o amenajare interioară specifică. Pentru necesitățile de funcționare se solicită utilizarea rațională a suprafețelor bibliotecilor, paralel acestei preocupări se adaugă și aceea de a oferi publicului spațiul necesar și util pentru lectură și consultare, socializare sau informare.

* * *

Aspectul estetic, la fel, formează specificul ce vizează organizarea interioară a zonelor din bibliotecile publice care trebuie să dispună de mult spațiu deschis, de plafoane înalte, hol central mare; să aibă un aspect elegant și modern. Cu alte cuvinte, biblioteca modernă ca spațiu public trebuie să fie o instituție sobră și demnă de încredere. Noțiunea de arhitectură de bibliotecă este înțeleasă de unii bibliotecari ca o ceva care se reduce doar la exteriorul clădirii. Desigur, această concepție nu este actuală, dar ea a rămas în mentalitate încă de la începutul secolului XX. După părerea lui Iuri Stolearov, arhitecții lucrează separat de bibliotecari atunci când proiectează o bibliotecă, însă, dat fiind că arhitectura de bibliotecă cuprinde atât exteriorul, cât și interiorul ei, pe interior implicarea consultativă a bibliotecarului este obligatorie. Însă, deocamdată, bibliotecarii rămân pe poziția de critici diletanți, ceea ce face să dezvolte discrepanța între arhitect și bibliotecar [14].

Conform cerințelor de distribuție a spațiilor, în cadrul bibliotecilor publice avem o repartizare specifică, care împarte spațiul bibliotecii după destinație:

- spațiu pentru servicii cu publicul;

- spațiu pentru servicii interne;
- spațiu pentru circulație sau acces.

În prezentul studiu am urmărit ponderea spațiului public și de acces, în cadrul spațiilor unor biblioteci publice din Republica Moldova:

Tabelul 1. Ponderea suprafeței acordate spațiului pentru public și acces

Biblioteci	Suprafața holurilor și a spațiilor pentru împrumut, m ²	Spațiul total, m ²
BPR Dondușeni	591,36 – 56%	1344,00
BPR Leova	600,24 – 74%	1464,00
BPR Nisporeni	108,00 – 36%	300,00
BPR Fălești	541,62 – 65%	796,50
BPR Cahul	402,17 – 35%	591,43

Din acest studiu de caz reiese că suprafața destinată publicului și accesului înregistrează avansare în raport cu suprafața totală a unei biblioteci publice, și anume, în cadrul bibliotecilor care dispun de spațiu suficient sau chiar de excedent de spațiu, suprafețele pentru public și acces sunt în avantaj. Însă în cazul bibliotecilor care înregistrează deficit de spațiu, de ex., BPR Cahul și BPR Nisporeni, suprafețele pentru public și acces înregistrează o pondere scăzută.

Zonificarea funcțională în cadrul bibliotecilor publice din RM este realizată în funcție de tipul spațiului, de serviciile pe care le prestează biblioteca și necesitățile activității interne a bibliotecii.

Tabelul 2. Repartizarea spațiilor în bibliotecile adaptate

	Acces, %	de servicii, %	public, %
BPR Nisporeni	13,50	39,70	46,80
BPR Călărași	24,70	18,50	56,80
BPR Orhei	36,30	21,50	48,20
BPR Florești	19,60	34,80	45,60

În cadrul bibliotecilor cu spațiu adaptat, spațiul pentru public se află în săli separate de restul suprafeței utilizate. Zonificarea este înlocuită cu repartizarea funcțională pentru că în acest tip de bibliotecă nu este posibilă organizarea de tip pavilion, în blocuri funcționale distincte, articulate prin circulații verticale. Zonificarea funcțională este un specific al bibliotecilor cu clădiri speciale pentru bibliotecă, care dispun de un miez interior mare. În bibliotecile adaptate spațiului i se acordă funcție, iar în bibliotecile cu spații speciale funcțiilor li se acordă spații sau, conform principiului zonificării funcționale, are loc conformarea fiecărui spațiu după funcție. Acest principiu modernist coincide cu cerințele lui Harry Faulk-Brown pentru spațiul bibliotecii: *flexibilă* înseamnă că spațiul bibliotecii să permită adaptări care vizează schimbările organizatorice interne ale bibliotecii și *compactă* – optimizarea timpului parcurs de la un serviciu la altul în cadrul bibliotecii.

* * *

Ipostaza artei în arhitectura de bibliotecă generează estetica funcționalistă, astfel masa este înlocuită prin volum. Majoritatea bibliotecilor publice au renunțat la catedrele pentru deservirea utilizatorilor, care se caracterizau prin greutate și rigiditate, ele fiind înlocuite de catedre confecționate din material ușor, din mai multe piese care pot fi reamenajate în funcție de numărul de locuri de muncă pentru bibliotecari, sau pot fi divizate formând două puncte de deservire. Pentru o mai ușoară și rapidă deplasare unele piese sunt prevăzute cu rotile.

Simetria axială a stelajelor a fost înlocuită prin regularitate. Mobilierul nou și culorile oferă un cadru fizic atractiv pentru public și pentru personalul bibliotecii. Rafturile sunt ca înălțime și lățime în limita accesibilităților. Mobilierul în sala pentru copii este de dimensiunile corespunzătoare

copiilor. Astfel se asigură expresia proprie fiecărei funcții a bibliotecii publice.

Curentul arhitectural funcționalist, prin principiile sale, este opus esteticii clasice, ornamentul aplicat este înlocuit prin proporții și calități estetice ale materialelor. Sursele de încălzire – caloriferele din spațiile pentru public, de acces sau de serviciu nu se mai camuflează; s-au exclus elementele care acopereau caloriferele. Cel mai vădit exemplu pentru acest principiu poate fi clădirea Centrului Georges Pompidou de la Paris, Franța.

Din experiența bibliotecilor publice raionale am constatat că au împărțit *spațiul pentru servicii cu publicul* în zone: de lectură, de comunicare, pentru consultații comunitare, pentru informații, pentru studiu individual, pentru activități în grup, pentru manifestări culturale, pentru adulți, pentru tineret, pentru muzică, pentru cinema.

Zonele de lectură din cadrul BPR Ungheni, BPR Fălești, BPR Dondușeni, BPR Leova, BPR Telenești dispun de condiții bune de orientare, având un sistem de ghidare, cu inscripții ușor lizibile, a circulației punctelor funcționale și a rafturilor. *Zona sălii de lectură* se extinde pe parter și la etajul clădirilor speciale având locuri de citit și locuri de lucru, spații libere între rafturi. Transportarea cărților este comodă în această zonă.

Spațiile multifuncționale se creează în bibliotecă cu ajutorul mobilierului sau al cortinelor, astfel amenajând spații pentru diferite destinații și diverse grupe de utilizatori. Bibliotecile publice mai mult decât alte instituții publice sunt spații de interacțiune umană, în care indivizii, grupurile și comunitățile stabilesc relații de comunicare. BPR Ungheni, BPR Fălești reprezintă spații construite pentru viața comunitară, deschisă; spații care sunt accesibile tuturor.

Accesul liber la raft al utilizatorilor de asemenea este un specific nou pentru bi-

bliotecile publice din Republica Moldova. Designul intern al bibliotecilor asigură un număr mai mic de bibliotecari implicați la deservire. Utilizatorii sunt încurajați să se deservescă singuri în cazul când au de făcut funcții simple, indicatoarele, de diferite culori, ajută la orientarea lor în spațiul fondului de documente.

Importanța imensă acordată *interiorului* este un principiu specific clădirilor speciale pentru bibliotecile publice din R. Moldova. *Zona de lectură* din spațiul pentru servicii cu publicul se interpenetrează cu *zona utilitară* din spațiul pentru circulație sau acces, asigurând astfel accesibilitatea care este prima caracteristică a spațiului din *zona utilitară* necesară zonelor din spațiul pentru servicii cu publicul. Lățimea

căilor de acces și de circulație în BPR Ungheni este de 1,20 m, conform prescripțiilor organelor de specialitate abilitate, distanța între rafturile din zona publicului – de 1,30 m, căile de circulație – cu lățimea de 1,2 m, distanța liberă între rafturi – 1,3-1,4 m, dar întotdeauna fixă în zona de acces a publicului.

Arhitectura bibliotecilor publice a permis amplasarea spațiilor de lectură pe cea mai mare parte a suprafeței. Fondul de documente situat în aceste spații este cu acces liber în bibliotecile publice raionale din Leova, Dondușeni, Briceni etc. Aparatul informativ-bibliografic – cataloagele și fișierele, de asemenea sunt dispuse utilizatorilor în spațiul cu acces liber.

Zona de lectură din spațiul pentru servicii cu publicul și zona utilitară din spațiul pentru circulație sau acces:

1) împrumut

2) sală de lectură

3) împrumut pentru copii

4) hol, WC, garderobă

Stelaj – loc de lectură

Loc pentru lectură

Spațiul pentru expoziții, noutăți editoriale și serviciul de referință sunt parte componentă a spațiului de lectură. Bibliotecile publice includ spații pentru adulți, copii și tineri. Gama de servicii oferite utilizatorilor și spațiile disponibile pentru fiecare serviciu depinde de dimensiunile bibliotecii. Se ține cont de elementele arhitecturale necesare. Spațiile interne ale bibliotecilor și părțile componente ale colecțiilor sunt identificate – locuri pentru adulți, pentru copii și tineri.

Necesarul de suprafață pentru un loc simplu de lectură sau de lucru este de 2,5 m², iar pentru calculator sau un loc individual de lucru $\geq 4,0$ m².

Este oportună amplasarea zonei de lectură în locuri cu iluminare naturală. Iluminarea în zona utilizatorilor: în general, cca 250 până la 300 lx, pentru locurile de lectură și de lucru, cataloagele cu fișe, informații, ghișeul de împrumut – cca 500 lx.

Bibliotecile pot concura cu librăriile și computerele personale cu condiția ca ele să fie moderne și să asigure un confort adecvat lecturii și studiului. Sugerăm două idei originale pentru zonele de lectură, care vor fi atractive pentru cititori.

Temperatura în zona utilizatorilor: 20° C \pm 2° C, umiditatea relativă a aerului – 50 \pm 5%, împrospătarea aerului (fluxul de aer exterior) – 20 m³/h per persoană; valori-

le reale se poziționează temporar peste sau sub valorile de mai sus, în funcție de condițiile meteorologice. Fondul de documente este centrat în spațiul pentru servicii cu publicul. Geamurile sunt asigurate cu jaluzele, pentru a evita lumina directă a soarelui, radiațiile ultraviolete și termice fiind distructive pentru hârtie și legătura cărților. BPR Ungheni se limitează la introducerea sistemelor de climatizare, datorită consumului mare de energie și implicit a costurilor mari de exploatare. În cazul clădirii BPR Ungheni, cu adâncime mică, se practică o ventilație naturală prin deschiderea ferestrelor.

Clădirea BPR Ungheni este împărțită corespunzător necesităților de funcționare, respectându-se repartizarea spațiului după destinație, astfel asigurându-i funcționalitate.

Practica bibliotecară prevede asigurarea securității în zona utilizatorilor prin măsuri cuprinzătoare de protecție împotriva incendiilor, conform prevederilor și ordinelor legale de supraveghere a construcțiilor. Protecția împotriva efracției prin senzori de mișcare și de limitare a zonelor cu geamuri, protecția împotriva sustragerilor prin sisteme antifurt; securizarea spațiului și securizarea mecanică a ușilor de evacuare prevăzute cu semnal acustic sau optic.

Tabelul 3. Repartizarea spațiilor în cadrul BPR Ungheni

Spații	Zone	Spațiu recomandat, m ²	Spațiu real existent, m ²
Spațiul pentru servicii cu publicul	Suprafețe pentru copii	180-300	144
	Săli de lectură și săli polivalente	100-150	260
	Împrumut	580-930	424
	Referințe		56
Spațiul pentru servicii interne	Birouri	50-65	42
	Depozite	115-210	38
	Spațiul de odihnă	20-35	24
Spațiul pentru circulație sau acces	Grup sanitar	75-150	24
	Vestibul	60-100	48
	Căi de acces	30% din suprafața construită	360

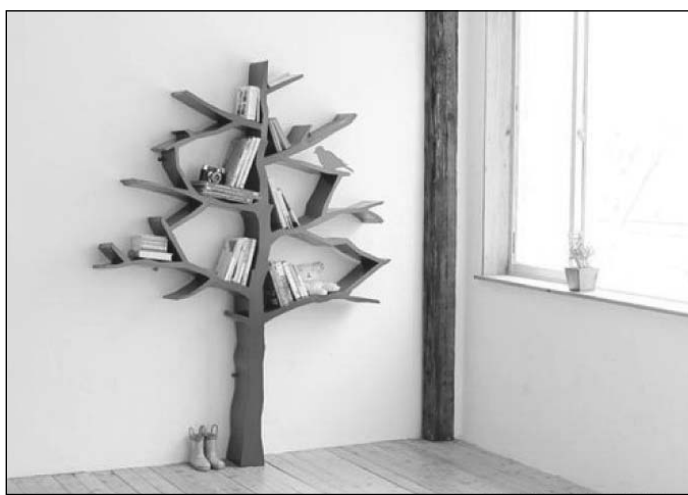
Dat fiind faptul că este un spațiu special construit pentru o bibliotecă publică, flexibilitatea redistribuirii spațiilor a fost posibilă cu un impact benefic asupra serviciilor noi de bibliotecă și anume: accesul la internet, organizarea acțiunilor de informare și instruire etc.

Toate acestea, luate împreună, influențează modul în care sunt concepute construcțiile pentru biblioteci sau cum sunt modificate cele existente. Încăperile trebuie să fie individualizate fie prin

culori, prin dimensiuni, prin materiale folosite pentru pardoseli și pereți, prin mobilier, prin sistemul de iluminat, încălzire, liniște, siguranță, confort, dotări speciale pentru persoanele cu handicap, indiferent dacă este vorba de un spațiu special sau de un spațiu adaptat. Bibliotecile care dispun de spațiu pot să deschidă o cafenea, pe durata orelor de program sau cu anumite ocazii speciale. Aceste servicii pot fi contractate cu un agent comercial autorizat.

Stelaj-vitrină

Stelaj-copac

Bibliotecile publice, inclusiv BPR Ungheni, care nu este o excepție, se numără printre locurile cele mai atractive pentru mulți cetățeni. De aceea dotarea și modernizarea activității acestor centre culturale devine una din prioritățile autorităților publice locale. În acest sens este indicată monitorizarea și evaluarea periodică la capitolul utilizarea cât mai eficientă a acestora prin oferirea a cât mai multor servicii pentru a menține atractivitatea. Luând drept exemplu activitatea BRU, am efectuat un studiu de caz prin indicatori elaborați ținând cont de specificul activității bibliotecii respective, dar care ar putea fi utilizați, așa cum am menționat mai sus, periodic de toate bibliotecile. Prezentăm câteva idei sau sugestii de elemente atractive pentru vizitatori, propunem variante de rafturi pentru cărți care pot fi amplasate atât în spațiul public, cât și în spațiul de acces:

Studiu de caz: Eficiența utilizării spațiului Bibliotecii Publice Raionale „Dimitrie Cantemir” Ungheni

Studiul de caz a fost elaborat cu consultanța experților în domeniul: economie – Eudochia Viziru, economist, șefa Direcției economie și reforme a Consiliului Raional Ungheni; arhitectură – Victoria Cazacu, arhitect, expert al Direcției arhitectură Ungheni. Tipurile indicatorilor pentru studiul de caz au fost selectate de experți și prezentate de Serviciul asistența profesională al bibliotecii.

Pentru a analiza situația, s-a luat anul 2009 în comparație cu anul 2000. Este perioada pe parcursul căreia BPR „Dimitrie Cantemir” și-a diversificat serviciile oferite, și-a îmbunătățit baza tehnico-materială prin intermediul diferitor proiecte, și-a diversificat activitățile culturale și științifice, și-a dezvoltat resursele infodocumentare.

Biblioteca publică dispune de o clădire specială, cu o suprafață totală de 1305 m².

Tabelul 4. Dinamica privind utilizarea spațiului BPR Ungheni, beneficiari/ spațiu, m²

Anul 2000	Anul 2009	Anul 2009 raportat la 2000
4815 beneficiari	5923 beneficiari	beneficiari/ spațiu, %
3,69 beneficiari/m ²	4,54 beneficiari/m ²	123

Comparând utilizarea spațiului BRU, prin aplicarea indicatorului beneficiari / spațiu (m²), din anul 2009 raportat la anul 2000, constatăm o îmbunătățire a utilizării spațiului bibliotecii publice prin creșterea numărului de beneficiari pe 1 m² cu o medie de 23 la sută.

În această perioadă s-a mărit mult numărul de vizite – cu 17 848, ceea ce relevă o creștere a încrederii cititorilor față de bibliotecă.

Tabelul 5. Dinamica privind utilizarea spațiului BRU, vizită/spațiu

Anul 2000	Anul 2009	Anul 2009 raportat la 2000,
42 150 vizite	59 392 vizite	beneficiari/ spațiu, %
32,30 vizite/m ²	45,51 vizite/m ²	141

Este foarte îmbucurătoare această creștere a încrederii cititorilor față de bibliotecă, cu o medie de 41 la sută pe parcursul a nouă ani.

Pentru o analiză deplină a situației este important să constatăm și câți vizitatori frecventează biblioteca publică într-o oră, deși este o cifră foarte generală. Deoarece în orele de după masă și în zilele de odihnă numărul vizitatorilor este de 2-3 ori mai mare decât media stabilită – 16,8-22,0 vizite/oră.

Prin acest indicator privind numărul de vizite într-o oră putem stabili posibilitatea maximă de acordare a serviciilor de

biblioteca într-o perioadă de vârf de prezență a cititorilor în bibliotecă, care a fost constatată în anul 2009 și a constituit 45 vizite/oră.

Tabelul 6. Dinamica privind numărul de vizite într-o oră, vizite/oră

Anul 2000	Anul 2009	Anul 2009 raportat la 2000, vizite/oră, %
42 150 vizite 2496 ore (săptămânal / 52 ore)	59 392 vizite 2688 ore (săptămânal / 56 ore)	
16,8 vizite/oră	22 vizite/oră	131

Prin această creștere a numărului vizitatorilor într-o oră în anul 2009, cu o medie de 31 la sută față de anul 2000, constatăm o utilizare mai eficientă nu doar a spațiului, dar și a programului bibliotecii, ceea ce este foarte important la reglementarea atribuțiilor pentru angajați.

Trebuie să menționăm că cheltuielile alocate de la bugetul raional pentru întreținerea activității bibliotecii publice nici pe departe nu acoperă necesarul de cheltuieli. În special, foarte acută este necesitatea înnoirii fondului de carte, abonarea la publicații periodice, dotarea bibliotecii cu tehnologii informaționale.

Tabelul 7. Dinamica privind executarea cheltuielilor racordate la spațiul bibliotecii, lei/m²

Anul 2000	Anul 2009	Anul 2009 raportat la 2000, cheltuieli/spațiu, %
Buget 820 mii lei 1305 m ²	Buget 1,5 mil. lei 1305 m ²	
630 lei/m ²	1150 lei/m ²	183

Creșterea cu 83 la sută a alocărilor pentru funcționarea bibliotecii în perioada a nouă ani a avut loc în special ca urmare a creșterii prețurilor, dar oarecum avem o creștere.

Tabelul 8. Dinamica privind cheltuielile pentru fiecare beneficiar și vizită, lei

Anul 2000	Anul 2009	Anul 2009 raportat la 2000, cheltuieli/beneficiar, vizită, %
Buget 820 mii lei 4815 beneficiari 42 150 vizite	Buget 1,5 mil. lei 5923 beneficiari 59 392 vizite	
170 lei/beneficiar 20 lei/vizită	253 lei/beneficiar 25 lei/vizită	149 125

Odată cu creșterea numărului de vizite și utilizatori a crescut și finanțarea alocată pentru funcționare a bibliotecii și, respectiv, cheltuielile per utilizator și per vizită. Aceasta se explică în mare parte prin introducerea unor servicii noi: internet, bază de date, cinema, cluburi de discuții și de interese. Introducerea unor servicii de calitate precum și diversificarea activităților cultural-științifice organizate în cadrul bibliotecii au favorizat creșterea numărului de vizite cu 17 240: de la 42 150 în 2000 până la 59 392 în 2009.

Mărirea numărului de vizite pe fondul descreșterii volumului de publicații tradiționale, de la 146 523 exemplare în anul 2000 până la 69 456 exemplare în anul 2009, se explică prin creșterea importanței spațiului fizic al bibliotecii, unde utilizatorul vine nu numai pentru a împrumuta în sala de lectură resurse din dotarea bibliotecii, dar și pentru a accesa internetul, a participa la activitățile culturale și științifice organizate de bibliotecă, a comunica cu alți utilizatori etc.

De menționat faptul că tendința de creștere a vizitelor fizice este caracteristica principală a bibliotecilor din mai multe țări și în special din țările nordice.

Conform tabelelor 2 și 3, în anii de referință a crescut considerabil densitatea spațiului, lucru care demonstrează că necesitatea extinderii se recomandă prin mansardare. Principiul lui H. Faulk-Brown,

biblioteca *extensibilă*, este organizarea spațiilor care să permită extinderea ulterioară ce nu va perturba funcționarea bibliotecii.

Proiectul pentru mansardare la clădirea Bibliotecii Publice Raionale „Dimitrie Cantemir” are scopul de a obține spații necesare pentru dezvoltarea serviciilor de bibliotecă și aprobarea indicatorilor tehnico-economici ai obiectivului de investiții. Amplasamentul lucrării, conform deciziei Consiliului Raional Ungheni, va fi în Biblioteca Publică Raională „Dimitrie Cantemir”, str. Mihai Eminescu nr. 39, or. Ungheni.

Suprafața construită este de 1580 m². Clădirea are regimul de înălțime S (parțial) + P + E și dispune de spații pentru activități după cum urmează: săli de lectură × 2, hol, spațiu pentru fondul de documente, expoziții, acțiuni culturale și de socializare, săli cu calculatoare, birouri × 3, bucătărie × 1, depozit × 3, grupuri sanitare × 2, case de scară × 2.

Clădirea este în stare bună, dar spațiile sunt insuficiente pentru desfășurarea activității în condiții optime. Structura este compusă din fundații din beton armat, scări din beton armat.

Argumentarea necesității extinderii suprafeței se prezintă prin varianta constructivă propusă: soluția de mansardare a clădirii acestei bibliotecii va oferi spații suplimentare necesare pentru realizarea sălii pentru festivități și cinema, spațiu pentru joacă, debarale, vestiar pentru personal, două odăi pentru oaspeți. Sala de festivități are posibilitatea de a fi utilizată și ca sală pentru expoziții și ca sală de meditație și lecturi în grup în perioada când nu sunt festivități.

Pereții noi de compartimentare vor fi din ghips carton pe structura metalică. Se vor realiza închideri cu ferestre din aluminiu și geam termopan. Pentru termoizolație se vor utiliza plăci de polistiren. Distribuirea greutăților din mansardă va fi făcută cât mai uniform pe structura de

la nivelurile inferioare, și cât mai mult pe diafragmele de beton armat și mai puțin pe stâlpi. Acoperișul clădirii va fi de tipul șarpantă.

Devizul general estimativ al investiției. Total: 490 000 lei fără TVA. Valoarea totală a investiției conform devizului general a fost stabilită conform prețurilor din luna octombrie 2009: 490 000 lei (fără TVA), mansarda va cuprinde: o sală, două odăi, un grup sanitar, un vestiar, două debarale, spații circulație. Suprafața construită: $S_c = 950 \text{ m}^2$, suprafața desfășurată construită propusă: $S_{dc} = 1300 \text{ m}^2$. Finanțarea investiției se face din fonduri bugetare. Durata de realizare a investiției: nouă luni.

Arhitectul principal al proiectului, Victoria Cazacu, a pus în evidență aspectele arhitecturale obligatorii pentru toate proiectele de construcție sau reconstrucție: *firmitas* va fi asigurat prin suportul materialelor și al lucrărilor recomandate conform parametrilor spațiului mansardei, *utilitas* conținutul final al lucrărilor trebuie să aibă maximum utilitate, *venustas*: forma finală a obiectului de construcție va avea un aspect estetic / artistic original. Sunt cerințele prezentate de atributele vitruviene, arhitectul ne-a propus anumite forme care generează efecte (expresii) și semnificații structurale, funcționale și estetic-simbolice.

Bibliotecile publice din RM traversează o perioadă interesantă, plină de tentații informaționale și de tehnologii. Totodată însă, bibliotecile se dovedesc a fi, așa cum le descria Ion Stoica, într-una din scrierile sale, „locașuri ale conștiinței planetare, un prezent neliniștit de așteptare și înfiorat de nădejde, ele sunt mai mult decât oceanele de amintiri, mai mult decât toate furtunile de sentimente... ele condensează identitatea umanității, reflectă sensul lumii, sunt paveze mari împotriva singurătății și neliniștii”. Fragile, dar statornice, bibliotecile sunt expresia îngemănării fericite între forță și mister, mărturia cea mai adevărată a devenirii și duc către mâine pe veșnicul ieri.

Referințe bibliografice

1. ANDRIESCU, Ioan. Origini spirituale în arhitectura modernă. București: Paideia, 2000. 268 p.

2. BARBIER-BOUVET, Jean-François. Lire la page comme une page, Parole. În: *Bulletin des bibliothèques de France*. 1993, nr. 43, pp. 13-22.

3. Biblioteca publică: linii directoare IFLA/UNESCO pentru dezvoltare. Ch.: Epigraf, SRL, 2007. 92 p.

4. Biblioteca secolului XXI: Managementul construcțiilor de biblioteci. Cluj-Napoca: Grinta, 2005.

5. BRĂILEANU, Eduard Claudiu. Elemente de metodologie privind construcția proiectelor culturale în biblioteci (I). În: *Biblioteca*. 2004, nr. 8, pp. 241-243.

6. CIORAN, Marcel. Atributele fundamentale ale bibliotecii moderne (II). În: *Biblioteca*. 2006, nr. 2, pp. 48-49.

7. Edificii de bibliotecă. În: Biblioteca publică: linii directoare IFLA/UNESCO pentru dezvoltare. ABRM. Ch.: Epigraf, SRL, 2007, p. 20.

8. GASKÜÉL, Zoie. Prostranstvo dlâ knigi: rukovodstvo dlâ vseh, kto stroit, oboruduet

i obnovlâet biblioteki. M.: Rudomino, 1995. 303 p.

9. GOIAN, Natalia. Arhitectura bibliotecilor: abordarea problemei. În: *BiblioPolis*. 2008, vol. 26, nr. 2, pp. 15-18.

10. <http://www.scribube.com/literatura-romana/Lucrare-de-diploma-Identitatea6567324.php>

11. KULIKOVSKI, Lidia. Cartea, modul nostru de a dăinui: Contribuții la dezvoltarea domeniului biblioteconomic: interviuri, management, instruire, biblioteci-bibliotecari, asociația, miscelaneu. Ch.: Reclama, 2006. 268 p.

12. Limbaj arhitectural. Note de curs (2008-2009) [citât 20.12.2009]. Disponibil: <http://www.scribd.com>

13. RICHTER, Brigitte. Ghid de biblioteconomie. Ch.: ARC, 1997. 318 p.

14. STOICA, Ion. Criza în structurile infodocumentare. Sensuri și semnificații contemporane. Constanța: Ex Ponto, 2001. 221 p.

15. STOLĂROV, Ūrij. Arhitektor – soúznik ili vrag bibliotekarâ? MTB kak bazovyj èlement. În: *Bibliotečnoe delo*. 2007, nr. 1, pp. 6-9.

INFORMAȚIA ECONOMICĂ – ELEMENT IMPORTANT AL SISTEMULUI COMUNICAȚIILOR SOCIALE

Natalia CHERADI,
director adjunct, Biblioteca Științifică, ASEM

Abstract

The paper is devoted to the economic component of the modern society, which conducts the most of social processes and phenomenon. Consequently, the economic information plays an important role as a decisive factor in providing progress of some economic stable and efficient process. The definition of the nature of economic information can be achieved in connection with economics. The definition of economic information is analyzed and classified as an object of meeting requirements of the information's users.

Keywords: *economic information, informational needs, informational services, informational market, informational system, economic communication*

Tendența principală în dezvoltarea lumii moderne este orientarea ei spre un nou tip de societate, bazat pe recunoașterea rolului prioritar al informației în toate sferile vieții.

În repetate rânduri, profesorul Ion Stoica susține că „problemele informației se regăsesc în orice câmp al gândirii și prac-